

ĆWICZENIA DO WYKONANIA W LUTYM 2018

dla klas siódmych i gimnazjalnych

Wielką czy małą literą

| wielka | mała |
|---|---|
| Na początku wypowiedzenia. | |
| Ze względów uczuciowych i grzecznościowych, np. zwroty grzecznościowe w listach prywatnych i urzędowych. | |
| Imiona, nazwiska i przezwiska własne ludzi, zwierząt i roślin, np. Apollo, słoń King, pies Karusek, dąb Bartek, Jan Kowalski, Masa, Baranina. | Nazwy pospolite zwierząt, roślin, osób, np. ryś, kania, buk, chryzantema, babcia, astronom, sprzedawca. |
| Przymiotniki dzierżawcze (czyj?) utworzone od imion własnych, np. bajki Sabałowe, poemat Mickiewiczowski, komedie Fredrowskie. | Przymiotniki pospolite (jaki?) utworzone od nazw własnych : - imion, np. czasy zygmunto-wskie, - nazw własnych (m. in. geogr.), rosyjski, język włoski |
| Nazwy mieszkańców: - planet i kontynentów, np. Marsjanin, Azjata - krajów i regionów, np. Niemiec, Ślązak Nazwy członków: - ludów i ras, np. Arab, Murzyn, Indianin - narodów i plemion, np. Francuz, Polanie - dynastii i rodów, np. Jagiellonowie, Potoccy. | Nazwy mieszkańców: - miast i wsi, np. lewinianin, poznaniak, opolanin - dzielnic i osiedli, np. zatorzanin, prażanin |
| Nazwy własne: - astronomiczne, np. Mars, Gwiazda Polarna - geograficzne, np. Morze Bałtyckie, góra Śnieżka - administracyjne, np. Lubuskie (w Lubuskiem) - instytucji i przedsiębiorstw, np. Rada Ministrów - organizacji, np. Towarzystwo Kultury Języka | Nazwy pospolite: - astronomiczne, np. słońce, gwiazdy - administracyjne, np. województwo opolskie, powiat brzeski, prezydent, dyrektor - w nazwach urbanistycznych i ulic, np. ulica Wiosenna, plac Konstytucji, pomnik Bohaterów Warszawy, kościół Na Skałce, kościół Wszystkich Świętych, pałac Potockich, ale ! Pałac Kultury i Nauki! |

| | |
|---|---|
| <p>W tytułach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - książek (wielką literą- pierwszy wyraz) np. „Dobra pani”, „ Opowieść wigilijna” - czasopism – wszystkie wyrazy wielką literą z wyjątkiem przyimków i spójników, np. „Gazeta Wyborcza”, „Świat Młodych” , „Żyjmy Dłużej”, Literatura na Świecie”, - serii wydawniczych, np. Arkady, - artykułów i utworów, np. „ Bogurodzica” - programów RTV, np. „ Boso przez świat” - oprogramowania komputerowego np, Windows. Excel | <p>Nazwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyznawców religii, np. żyd, ewangelik, , muzułmanin - członków zrzezeń, zakonów, np. skaut. harcerz, franciszkanin, dominikanin - tańców, np. kujawiak, polka - wszelkich miar czasu, np. wtorek, luty, średniowiecze, jesień - wydarzeń dziejowych(historycznych), np. bitwa pod Grunwaldem, powstanie kościuszkowskie, pokój toruński. |
| <p>Nazwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - świąt i dni uroczystych, np. Dzień Górnika, Wielkanoc - imprez, np. Festiwal Piosenki Polskiej - firm i marek, np. samochód „Honda” - ugrupowań, np. Stronnictwo Demokratyczne - orderów i odznaczeń, np. Krzyż Walecznych, Order Uśmiechu - skrótowce, np. GOPR(Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe), WSiP(Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne). | <p>Nazwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obrzędów i zwyczajów, np. andrzejki, mikołajki, śmigus dyngus, droga krzyżowa - er, epok, okresów i prądów, np. romantyzm, odrodzenie, impresjonizm - artykułów przemysłowych- pojedynczych egzemplarzy wyrobów firmowych, np. przejechała honda, skoda; fotografuję kodakiem, zorką - artykułów spożywczych, np. mleko, miód. |

Zapamiętaj!!!

W skrótowcach oraz wielowyzrazowych nazwach własnych przyimki i spójniki piszemy małą literą!

1. Do podanych nazw geograficznych dopisz utworzone od nich rzeczowniki i przymiotniki.

| Nazwa geograficzna | Nazwa mieszkańca/mieszkanki | Przymiotnik |
|-----------------------------|-----------------------------|-------------|
| Ziemia | | |
| Mars | Marsjanin/ Marsjanka | marsjański |
| Europa | | |
| Azja | | |
| Szwecja | | |
| Tarnobrzeg | | |
| Chorwacja | | |
| Podlasie | | |
| Paryż | | |
| Wiedeń | | |
| Śląsk | | |
| Bruksela | | |
| Włochy (dzielnica Warszawy) | | |
| Włochy (państwo) | | |
| Ameryka | | |
| Szwajcaria | | |
| Nowy Sącz | | |

2. Do podanych dat dopisz nazwy świąt.

1 stycznia -
21 stycznia -
14 lutego -
1 kwietnia 2018 roku -
3 maja -
26 maja -
1 czerwca -
14 października -
11 listopada -
25 grudnia -

3. Uzupełnij wielkie lub małe litery w tytułach książek i czasopism.

Stefan Żeromski – „...zyfowe ...race”
Miron Białoszewski – „...amiętnik z ...owstania ...arszawskiego”
Stanisław Skorupka – „...łownik ...razeologiczny ...ęzyka ...olskiego”
„...ielka ...ncyklopedia ...owszechna”
„...iteratura ...a ...wiecie”
„...iedza i ...ycie”
„...yjmy ...łuzej”
„...ówią ...ieki”
„...ictor ...imnazjalista”
„...wój ...tyl”
Małgorzata Musierowicz – „...pium w ...osole”
Henryk Sienkiewicz – „Z ...amiętnika ...oznańskiego ...auczyciela”
Aleksander Kamiński – „...amienie ...a ...aniec”

4. Wstaw wielką lub małą literę w dwuczłonowych nazwach geograficznych zgodnie za zasadą:

A) W dwuczłonowych nazwach geograficznych, zawierających słowa, np. góra, rzeka kanał, jezioro itp., piszemy oba człony wielkimi literami, jeśli:

- drugi człon jest przymiotnikiem, np. Kanał Sueski, Góry Świętokrzyskie.

B) Wielką literą piszemy tylko drugi człon, jeśli jest wyrażony rzeczownikiem w mianowniku, np. morze Bałtyk, góry Tatry, jezioro Bajkał.

| | |
|-----------------------|-------------------------|
| ...orze ...zarne | ...ustynia ...łędowska |
| ...jezioro ...opło | ...ustynia ...obi |
| ...cean ...ndyjski | ...yspa ...odos |
| ...óra ...niezka | ...zeka ...isła |
| ...anał ...ugustowski | ...orze ...ałyckie |
| ...cean ...acyfik | ...półwysep ...ałkański |
| ...orze ...driatyckie | ...ierzeja ...iślana |
| ...orze ...driatyk | ...alew ...zczeciński |

5. Uzupełnij wyrażenia brakującymi wielkimi lub małymi literami.

...amki (z) ...rzyżackie (k) na ...armii(w)
...ładysław (w) ...agięło (j) z ...ynastii (d) ...agiellonów (j)
...uzeum (m) ...opernika (k) we ...romborku(f)

...wiązek (z) ...istoryków (h) ...tuki (sz) i ...ultury (k) ...arterialnej (m)
 ...międzynarodowy (m) ...jazd (z) ...stronomów (a) w ...oku (r) ...opernikowskim (k)
 ...dznaczenie (o) ...państwowe (p) ...rzyż (k) ...rła (o) ...iałego (b)
 ...łownik (s) ...yrazów (w) ...bcych (o) pod ...edakcją (r) ...ana (j) ...okarskiego (t)
 ...ajwyższy (n) ...zczyt (s) w ...olskich (p) ...atrach (t) to ...ysy (r)
 ...rder (o) ...virtuti (v) ...ilitari (m)
 ...ościół (k) św. ...ebastiana (s) na ...ednicy (l)
 ...omnik (p) ...ohaterów (b) ...arszawy (w)

6. Uzasadnij pisownię wielkiej lub małej litery w następujących wyrazach i wyrażeniach.

- a) Dzień Kobiet -
- b) Karpaty -
- c) powstanie styczniowe -
- d) Krzyż Walecznych -
- e) Morze Śródziemne -
- f) Wielka Niedźwiedzica -
- g) andrzejki -
- h) moskwianin -
- i) „Żyjmy Dłużej” -
- j) „Nowa Trybuna Opolska” -
- k) Ślązacy -
- l) chrześcijanin -
- m) polonez -
- n) honda -
- o) średniowiecze -
- p) Urząd Rady Ministrów -
- q) Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Lewinie Brzeskim -

7. Do poniższych nazw własnych dopisz ich skrócone nazwy dobrane z ramki:

| | | | | | | | | | | | |
|-----|-----|-----|-----|----|----|----|-------|-----|-------|-----|-----|
| LOP | ONZ | RPA | GUS | RP | UW | UJ | KRRiT | KUL | SGPiS | EWG | MEN |
|-----|-----|-----|-----|----|----|----|-------|-----|-------|-----|-----|

- Republika Południowej Afryki -
- Rzeczpospolita Polska -
- Organizacja Narodów Zjednoczonych -
- Liga Ochrony Przyrody -
- Europejska Wspólnota Gospodarcza -
- Uniwersytet Warszawski -
- Uniwersytet Jagielloński -
- Katolicki Uniwersytet Lubelski -
- Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji -
- Szkoła Główna Planowania i Statystyki -
- Ministerstwo Edukacji Narodowej -
- Główny Urząd Statystyczny -

8. Wstaw brakujące litery – wielkie lub małe w zależności od znaczenia wyrazów.

- ...abilończyk – obywatel starożytnego państwa, Babilonii
- ...abilończyk – mieszkaniec Babilonu, stolicy państwa
- ...rezus – imię greckiego króla
- ...rezus – bogacz
- ...zymianin – obywatel starożytnego państwa rzymskiego
- ...zymianin – mieszkaniec stolicy Włoch, Rzymu
- ...yd – członek narodu żydowskiego

- ...yd – wyznawca judaizmu
- ...ozak – mieszkaniec regionu na Ukrainie
- ...ozak – taniec lub grzyb
- ...rzyżak – członek państwa krzyżackiego
- ...rzyżak – pająk, przedmiot

9. Wpisz podane nazwy w odpowiednie miejsca.

Fiat, fiat, Sony, sony, Marlboro, marlboro, Opel, opel

- firmy i marki handlowe:
- produkty marki:

Zastosuj w zdaniach tę samą nazwę pisaną wielką i małą literą.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. Uzupełnij brakujące wielkie lub małe litery.

...odzinne ...istoryjki

...akże trudno mówić tak po prostu o swojej rodzinie. ...o cóż, mimo że nie przepadam za podobnymi zwierzeniami, spróbuję zdradzić wam kilka istotnych dla mnie szczegółów o ukochanych krewniakach. ...eżeli wyjdzie mi to nie najlepiej, wybaczenie.

Mój ...iadek ...ipolit był ...omorzaninem. Przez całe życie zawodowe zajmował się ...ybołówstwem, ale tak naprawdę interesowało go ...yślistwo. - Urodzony ...dańszczanin - tak na ogół nazywa go ...abcia ...rażynka. Oboje obecnie mieszkają w stolicy ...ałopolski, w ...rakowie, na ulicy ...w. ...nny, wiodąc żywot szczęśliwych emerytów.

Babka, po ...iedzielnym ...ieszporach w ...ościele ...ariackim, uwielbia odwiedzić ...awel albo wstąpić do ...ukiennic, gdzie czyhają na nią liczne pokusy. Bo jak na przykład można odmówić sobie ...ursztynowej ...iżuterii, skórzanej torebki z frędzlami i ażurową zapinką lub wełnianej chustki w ...kocką kratę? Na co dzień bawi nieustająco nieszczęśliwą i niepokieszoną sześćioletnią ...nuczkę ...lżbietę, czyli moją młodszą ...iostrę. Wspólnie hodują ...omika, ...czurka, jasnoniebieską ...apużkę ...arzenkę i pięćdziesiąt złotych ...ybek. Można by rzec, że zgromadziły niezłą menażerię, której nie powstydziliby się miejskie ...oo.

...ój ojciec urodził się w ...rakowie. Jak wspomina, przez całe dzieciństwo mieszkał w dzielnicy zwanej ...wierzyniec, tuż nad brzegiem ...isły, niedaleko ...opca ...ościeszki. Mając pięć lat, chciał być ...trażakiem biegnącym w błyszczącym hełmie do pożaru. Niedługo potem widział się w roli ...owódcy wehikułu czasu pędzącego na ratunek załodze uwięzionej w stacji krążącej wokół ...arsa. Jednak został ...rofesorem na ...niwersytecie ...agiellońskim. Jego ulubione czasopismo to "...ajwyższy ...as" i "...yjmy ...łużej". Mamą, szczupłą długonoga ...londynka rodem z ...rójmiasta, jest nauczycielką ...izyki i ...emii w ...imnazjum ...ublicznym ...m. ...ózefa ...iłsudskiego w ...rakowie. Z pewnością dała w kość niejednemu uczniowi.

...pośród wszystkich sportów moi rodzice uprawiają wyłącznie ...rydż. Gdy proponuję im wspólny

spacer lub przejażdżkę na rowerze, spoglądają na mnie niczym na pozbawione rozumu biedactwo. Obiecują wspólną wyprawę w ...ielkanoc lub w ...any ...oniedziałek. To już koniec rodzinnej epepei.

11. Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło :

| | | | | | | | | |
|-----|---|----|---|----|---|--|----|--|
| 1. | | | | | 1 | | | |
| 2. | | 5 | | | | | | |
| 3. | | 12 | | | | | | |
| 4. | | 9 | | | | | | |
| 5. | | | 8 | | 4 | | | |
| 6. | | 2 | | | | | 11 | |
| 7. | | | | 10 | | | | |
| 8. | | | | | 3 | | | |
| 9. | 7 | | | | | | | |
| 10. | | 6 | | | | | | |

Znaczenie wyrazów :

1. Wyspa nad Morzem Bałtyckim.
2. Największe jezioro w Polsce.
3. Helska lub Wiślana nad Morzem Bałtyckim.
4. Wysokie wybrzeże.
5. Park Narodowy obejmujący Jezioro Łebsko i Jezioro Gardno.
6. Miasto na szlaku Krainy Wielkich Jezior Mazurskich.
7. Trzecie co do wielkości jezioro w Polsce.
8. Najgłębsze jezioro w Polsce.
9. Zatoka nad Morzem Bałtyckim.
10. Ruchome w Słowińskim Parku Narodowym.

HASŁO :

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 |
| | | | | | | | | | | | |

12. Podaj nazwy wydarzeń historycznych. Zapisz je zgodnie z zasadą ortograficzną.

- 1410 -
- 1466 -
- 1526 -
- 1569 -
- 1772 -
- 3 maja 1791 -
- 1815 -
- 1830 – 1831 -
- 1914 – 1918 -
- 1917 -
- 1939 – 1945 -
- 1989 -
- 1 maja 2004 -

Nazwy wydarzeń historycznych piszemy literą.

13. Dopisz brakujące małe i wielkie litery w nazwach urbanistycznych. Patrz: zasady!

...lica ...łsudskiego /u/p/
...leja ...łowackiego /a/s/, ale! Aleje Ujazdowskie
...ondo ...Waszyngtona /r/w/
...lac ...rzech ...rzyży /p/t/k/
...ark ...azienkowski /p/ł/
...ost ...oniatowskiego /m/p/
...ościółariacki / k/m/
...cmentarz ...ródnowski /c/b/
...omnik ...ikołaja ...opernika p/m/k/
...ałac ...adziwiłłów /p/r/, ale! Pałac Kultury i Nauki
...won ...Zygmunta /dz/z/
...osiedle ...łodych /o/m/

W nazwach urbanistycznych pierwszy człon piszemy, a drugi człon

14. Ustal, jakimi literami należy uzupełnić wykropkowane miejsca. Sformułuj wniosek.

| Nazw własna | Wyrażenie |
|--------------|--------------------------|
| ...fryka | plemiona ...frykańskie |
| ...uropa | kultura ...uropejska |
| ...łowianie | języki ...łowiańskie |
| ...awaria | piwo ...awarskie |
| ...zwajcaria | sery ...zwajcarskie |
| ...obnia | woda ...olońska |
| ...apitol | wzgórze ...apitoliańskie |
| ...hęciny | marmur ...hęciński |
| ...miełów | porcelana ...miełowska |

Wniosek:

Miejscowe nazwy własne piszemy literą, a przymiotniki od nich utworzone literą.